
Для людей

У свої 39 років я запитав себе:

Чому після п'яти років на війні, де лютує смерть, я залишився жити?

Для чого доля мене так тяжко випробує, змушуючи хоронити побратимів і нестерпним болем рве душу за кожним спогадом про них?

Хто увічнить подвиг людей, які восьмий рік відстоюють нашу свободу й незалежність на Сході держави?

Заради чого скільки смертей?

І найголовніше — що далі?

Шукаючи відповіді на ці запитання, у 2017 році я записав за ці записки. Про книгу тоді не йшлося, мені було не до того. Я хотів розібратися в собі після Авдіївки і знайти відповіді на важливі питання, що мучили мене

та не давали спокійно спати. Час, сім'я та зміна посади трохи розвіяли мої важкі спогади та притупили біль. З часом я примудрився загубити електронний файл записок, і на цьому, напевно, усе й закінчилося б, та доля вирішила інакше. Емоційні та героїчні, але водночас брехливі та видумані розповіді про подвиги деяких диванних патріотів і «законних» убедешників, які я почув від осіб, яких гарно знаю особисто, зачепили мене. Почуте та побачене настільки мене розлютило, що я знайшов в купі паперів роздруківку цього тексту, що пилювся більше року.

Я доопрацював його вже з відстані пройденого часу, з урахуванням пережитого і передуманого. Я розповідав про подвиг людей — ні, про подвиг Героїв, які були поряд зі мною у ті важкі часи. А постійні суперечки з побратимами лише додавали натхнення й сили. Мені казали:

— Друже, а навіщо це, що нового ти донесеш до байдужих, чим зворушиш і зацікавиш? Дивись, на восьмому році війни вже без нас написали десятки книжок, розказали тисячі історій, це вже не модно, не інтригує. Не марнуй свій час, облиш...

— Але ж раніше я не мав часу писати. Ти знаєш, я воював.

— Не сміши. Без образ, друже, але краще б ти той час писав. Може, сидів би вже в міністерському кабінеті чи у Раді...

— Ні, друже, ти не правий. Хай це не модно, хай попри мене будуть інші, вправніші, більш заслужені чи талановиті, хай пишуть. Хай пишуть навіть ті, хто на війні ніколи не був, хай фантазують, хай дивляться на нас, фронтових «писак», згори вниз. Хай, це не страшно. Я знаю, що я мушу зробити для себе. Я мушу описати те, що бачив на

власні очі, я маю віддати особисту шану тим, кого з нами нема. Я маю це зробити не заради себе, а заради тих, хто вже не може сказати це сам. І ще я маю це зробити для свого сина і для його майбутніх дітей. Вони повинні це знати!

— Гаразд, друже, вмовив, давай свій рукопис, подивлюсь, що там?

— Облиш, не варто, ця книга не для тебе. Ця книга для людей.

Хай моє слово тихе, але воно чесне. І я говоритиму не про тих, чия слава здобувається на словах. Я говоритиму про подвиги побратимів, вчинки реальних людей.

Я не буду переконувати тих, хто зневірився. Я звертатимусь до тих, хто досі бореться. До справжніх. До Людей.

Я — Словян! Якщо ми відступимо, нам усім пизда, а так у нас є шанс! Срака новоросії!

1.1.

Зустріч

— Словян, я — «Цитадель»! Словян, я — «Цитадель»! — прокидаюся в холодному поту від знайомих позивних, рука тягнеться до рації, вона десь поряд. Треба негайно зв'язатися із КСП третьої роти, що базується в душному підвальному приміщенні Авдіївської промзони, де я живу і звідки керую батальйоном. Що таке? Де ж моя «моторола»? Де я? Чому не з ними? Чому не на «Цитаделі»?

— На прийомі Словян!

— Словян, я — «Цитадель», у нас 200.

Знову «двохсотий»...

Боже, навіщо це мені? За що? Коли це нарешті скінчиться? Може, доста їх забирати, лиш на землі, дай пожити... Чи ж Ти не бачиш, як страждають їхні сім'ї, чи не шкода Тобі їхніх дітей, батьків? Я не маю більше сил дивитися на пошматовані холодні тіла, проводжати їх

у останню путь, просити пробачення... Я наказую їм жити — а вони не слухаються й гинуть. Скільки ще, скількох хлопців ми відправимо додому в чорних мішках, у авто з написом «Груз 200» — чи, може, і про нашу душу уже десь налаждали свій мішок...

Я в паніці, тваринний страх піднімається з глибини, його неможливо контролювати.

Вдих-видих. За кілька секунд темрява відступає, і я з полегшенням усвідомлюю, що я вдома — дякувати Богу, вдома. А мій батальйон, мої побратими, далеко від Авдіївки, у рідній Білій Церкві, за сотні кілометрів від війни.

Піднімаюсь, годинник показує близько півночі. Тиняюсь квартирою, одним ковтком випиваю склянку води й повертаюся в ліжку. Знову провалююся у забуття.

— Словян, я — Лівша, противник відкрив вогонь по «Фестивалю» зі 120-х...

— Словян, я — Тайфун, по нас «мішка» працює...

— Словян, я — Спартак, заїбала ця арта, якщо Ви не закриєте її, нам кінець...

У вухах гримлять голоси командирів рот, я бачу їхні обвітрені обличчя та втомлені очі, намагаюся бігти уві сні — їм потрібна моя допомога, треба негайно відповісти, вийти на зв'язок, вони чекають мого рішення, вони кличуть мене...

— Словян...

Знову прокидаюся, задуха, спрагло ковтаю повітря...

Голова тріщить від болю, темніє в очах, і знову провалююся у напівсон-напівмарення.

— Словян, я — Орел, «Алмаз» наш!

Я вже не розумію, сон це чи яв, ось до мене приходить заступник.

— Андрюхо, я знав, я вірив, що це все сон, ти живий, ну, дякувати Богу, я знав, що прокинусь від того жахіття, у якому ти загинув, о, і хлопці тут, Дімон, Вован, ви теж живі, я знав... — тягар, який невідступно душив увесь цей час, зникає — живі...

— Вдовиченко, прокинься, Саш, ти чуєш мене? Прокидайся! — здалеку лунає голос коханої дружини, вона шарпає мене, намагається привести до тями. — Прокидайся, любий, прокидайся!

Я так хочу підійти до хлопців, обійняти їх, але ноги не йдуть, побратими віддаляються від мене, далі й далі...

— Командире, ти живи, чуєш? Живи! Он тебе жінка кличе, іди до неї. Ми тут поки самі, без тебе, до нас тобі ще рано, не поспішай, там ще не довоювали, живи, командире... Прощавай, не забувай нас.

Хлопці зникають у сірому мареві...

— Стривайте, не йдіть, я з вами! — кричу, прокидаючись, і рукою витираю гарячу юшку з носа. Кров; цей запах не сплутаєш ні з чим. У кімнаті горить світло. На мене дивилися перелякані очі Світлани, у її руках тремтить жмут вати червоний від крові та пляшка з перекисом.

— Нарешті добудилася! — з полегшенням видихає дружина.

— Я кричав? — притискаю вату до носа, піднімаюсь з ліжка і йду до ванної.

Повертаюся вмитий.

— І кричав, і розмовляв, і плакав, і руками махав, ледь не задушив мене, і кров з носа тебе заливала!

— Пробач, геть не пам'ятаю, і довго то все було? — питаю.

— Хвилин десять!

— Нічого собі, а говорив із Андрюхою й хлопцями наче кілька секунд! — кажу, усвідомлюючи, що то був сон.

— Тримай іще вату і ліки от випий. Так не можна, Вдовиченко, відпускай від себе цю кляту війну, ти так згориш від нервів чи з глузду зійдеш, відпускай, коханий, відпускай...

— Та відпускаю, вона не йде.

— Я побуду біля тебе, а ти спи ще! — вмовляє Світлана.

Вона недаремно непокоїться, сьогодні треба би бути в формі — важливий день. Повернення 72-ї бригади з урочистою ходою чекала вся Біла Церква.

— Та не буде вже сну сьогодні, в неті полажу, а ти відпочивай, — цілую дружину й перебираюся на кухню.

Заварив чаю й вийшов на балкон, постояв, спостереігаючи з п'ятого поверху за мирним життям нічного міста. Ось під вікнами проскочило таксі. Два веселі хлопці, хитаючись, вийшли з цілодобового АТБ, вони голосно сміються, у руках важкі пакети з покупками. Мені мало повітря. Я відкрив раму, і з вулиці потягло холодом. Хапаю ротом свіжий кисень, намагаюсь наситити легені. Змушую себе думати про щось світле й мирне. Про те, як добре вдома, біля сім'ї, як тут тихо, спокійно й затишно. Мовчить радіостанція, бійці сьогодні поїдуть по домам, не чути стрілянини й вибухів. Нарешті... Авдіївське пекло позаду. Забути б усе, перегорнути ту чорну сторінку життя й розпочати все з чистого аркуша. Заснути і прокинутися без пам'яті, без тягара втрат і гірких спогадів.

Та хоч-не-хоч, думки все одно летять на Схід, вкотре повертаються до тих кривавих зимових днів, не дають ні хвилини спокою. Всього десять місяців тому на перший погляд просте завдання — виставити спостереж-